

OBSAH

Úvod	11
Použité symboly	13
Vady materiálu a defektoskopické zkoušky	15
1. Definice a rozdělení	15
2. Přehled defektoskopických metod	18
Literatura	19
Nedestruktivní zkoušky	22
1. Kapilární defektoskopické metody	22
1.1 Princip kapilárních metod	22
1.2 Metodika zkoušení	23
1.2.1 Provedení zkoušek	24
1.2.2 Detekční kapaliny a vývojky	27
1.2.3 Citlivost metody	28
Literatura	28
2. Zkoušky magnetoinduktivní a elektroinduktivní	30
2.1 Základní definice a pojmy	30
2.1.1 Magnetické množství	30
2.1.2 Magnetické pole (zákon Biotův-Savartův)	30
2.1.3 Intenzita magnetického pole	33
2.1.4 Intenzita magnetizace	33
2.1.5 Magnetická indukce a magnetický tok	34
2.1.6 Magnetomotorická síla a magnetický odpor (zákon Hopkinsonův)	35
2.2 Magnetické vlastnosti látek	36
2.2.1 Podstata feromagnetismu	36
2.2.2 Magnetizační křivka	37
2.2.3 Křivka permeability	38
2.2.4 Hysterezní smyčka	39
2.2.5 Permeabilita	39
2.2.6 Demagnetizační účinek — vliv tvaru	40
2.2.7 Vznik rozptylového pole	41
2.3 Metoda rozptylových polí	43
2.3.1 Princip metody	43
2.3.2 Způsoby magnetizace	43
2.3.2.1 Pólová magnetizace	44

2.3.2.2	Cirkulární magnetizace	45
2.3.2.3	Kombinovaná magnetizace	45
2.3.3	Metoda prášková (polévaci)	45
2.3.3.1	Metoda suchého prášku	46
2.3.3.2	Polévaci metoda	46
2.3.3.3	Ponořovací metoda	47
2.3.3.4	Detekční prostředky práškové metody	47
2.3.3.5	Provedení zkoušky	48
2.3.3.5.1	Nepravá indikace	49
2.3.3.5.2	Dokumentace magnetických indikací	49
2.3.3.6	Citlivost metody	49
2.3.3.7	Přístroje pro zkoušení práškovou metodou	50
2.3.4	Elektroinduktivní snímání rozptylových poli (metody sond)	53
2.3.4.1	Snímání cívky	55
2.3.4.2	Feromagnetická sonda	55
2.3.4.3	Hallova sonda	56
2.3.4.4	Použití metody	58
2.3.5	Magnetografická metoda	59
2.3.5.1	Popis magnetografické metody	59
2.3.5.2	Použití magnetografické metody	59
2.4	Metoda vířivých proudů	61
2.4.1	Povrchový jev	62
2.4.2	Metoda s průchozí cívkou	63
2.4.2.1	Teoretický rozbor	63
2.4.2.2	Způsoby uspořádání měřicích cívek	67
2.4.2.3	Způsoby vyhodnocování signálu ze snímacích cívek	68
2.4.2.3.1	Zobrazení výstupního signálu časově lineárně	68
2.4.2.3.2	Zobrazení výstupního signálu elipsou	70
2.4.2.3.3	Zobrazení výstupního signálu bodem	70
2.4.2.3	Metoda s přílohou cívkou	71
2.4.4	Přístroje pro nedestruktivní zkoušení metodou vířivých proudů	73
2.4.4.1	Přístroje pro kontrolu kvality feromagnetických kovů	73
2.4.4.2	Přístroje pro kontrolu kvality neferomagnetických kovů	75
2.4.4.3	Přístroje pro zjišťování trhlin	75
	Literatura	76
3.	Ultrazvukové defektoskopické metody	78
3.1	Fyzikální principy ultrazvukové defektoskopie; zvuk a ultrazvuk	78
3.1.1	Vlnění	78
3.1.2	Vlnová rovnice	79
3.1.3	Tvar a druhy vln	80
3.1.4	Rychlost šíření ultrazvukových vln	82
3.1.5	Energie, intenzita, akustický tlak vlnění	86
3.1.6	Interference a stojaté vlnění	87
3.1.7	Interakce ultrazvukového vlnění s látkou	88
3.1.7.1	Útlum ultrazvuku v materiálu	88
3.1.7.2	Odraz a lom	89
3.1.7.3	Ohyb vlnění	92
3.1.7.4	Okrajový efekt na stěnách tělesa malého průřezu	93
3.2	Zdroje ultrazvuku	93
3.2.1	Piezoelektrické měniče	93
3.2.2	Magnetostrikční měniče	98
3.2.3	Ultrazvukové pole piezoelektrického měniče	98
3.3	Metody ultrazvukové defektoskopie	101

3.3.1	Průchodová metoda	101
3.3.1.1	Přístroje pro průchodovou metodu	102
3.3.2	Odrazová metoda	103
3.3.2.1	Přístroje a zařízení	104
3.3.2.1.1	Sondy pro defektoskopii odrazovou metodou	107
3.3.2.1.2	Přidavná zařízení k impulsovým defektoskopům	109
3.3.2.2	Způsoby zobrazování při impulsní odrazové metodě	110
3.3.3	Rezonanční metoda	110
3.3.3.1	Přístroje rezonanční metody	111
3.3.4	Metoda umožňující zviditelnění vnitřních vad	112
3.3.4.1	Základní způsoby a přístroje	112
3.4	Metodika zkoušení ultrazvukem	113
3.4.1	Všeobecné podmínky zkoušení	114
3.4.1.1	Způsoby zkoušení	115
3.4.1.2	Volba typu sondy	116
3.4.1.3	Ultrazvukové frekvence při praktickém zkoušení	118
3.4.1.4	Průměr akustického měniče	119
3.4.1.5	Seřízení přístroje a cejchování zkušebních sond	120
3.4.1.6	Indikace vad různých typů	123
3.4.1.7	Nepravé indikace	125
3.4.2	Hlavní směry zkoušení ultrazvukem	125
3.4.2.1	Zjišťování vad	125
3.4.2.1.1	Kvantitativní hodnocení indikovaných vad odrazovou metodou	126
3.4.2.2	Měření rozměrů	130
3.4.2.2.1	Stanovení tloušťky měřením doby průchodu ultrazvuku	130
3.4.2.2.2	Rezonanční metoda	131
3.4.2.3	Určování mechanických a fyzikálních vlastností materiálů	131
3.4.2.3.1	Měření rychlosti šíření ultrazvuku	132
3.4.2.3.2	Měření útlumu	133
3.4.2.4	Posuzování struktury a složení materiálu	134
3.4.3	Příklady použití ultrazvukové defektoskopie	135
3.4.3.1	Zkoušení svarů	135
3.4.3.1.1	Určení polohy a hloubky vady	137
3.4.3.1.2	Provádění zkoušky	141
3.4.3.2	Kontrola trubek	141
3.4.3.3	Kontrola nýtovaných spojů	145
3.4.3.4	Zkoušení odlitků	146
3.4.3.5	Zkoušení vývalků	147
3.4.3.6	Zkoušení výkovků	149
3.4.4	Automatizace a mechanizace ultrazvukové kontroly	150
3.4.5	Zkoušení nekovových materiálů	151
3.4.5.1	Defektoskopie betonu	151
3.4.5.2	Zkoušení keramiky	153
3.4.5.3	Zkoušení pryže a plastických hmot	154
	Literatura	154
4.	Zkoušky prozařováním (radiologické)	156
4.1	Klasifikace záření	156
4.2	Ochrana před ionizačním zářením	157
4.2.1	Biologické působení ionizačního záření	158
4.2.2	Základní pojmy	160
4.2.3	Hygiena a bezpečnost na pracovištích s ionizačním zářením	160
4.2.4	Výpočty ochrany před ionizačním zářením	161
4.3	Rentgenologie	163

4.3.1	Rentgenové záření	163
4.3.1.1	Vznik rentgenového záření	163
4.3.1.2	Spojité rentgenové spektrum	165
4.3.1.3	Mechanismus vzniku rentgenového záření	166
4.3.1.4	Charakteristické záření	167
4.3.2	Interakce rentgenového záření s hmotou	167
4.3.2.1	Absorpce	169
4.3.2.2	Rozptyl	170
4.3.2.3	Tvorba párů elektron — pozitron	171
4.3.3	Zdroje rentgenového záření	172
4.3.3.1	Rentgenky	172
4.3.3.2	Rentgenové přístroje	177
4.3.3.2.1	Zapojení rentgenových přístrojů	178
4.3.4	Projekce rentgenového obrazu	179
4.3.4.1	Centrální promítání	179
4.3.4.2	Centrální promítání s nebudovým zdrojem	181
4.3.4.3	Jakost rentgenového obrazu	182
4.3.4.3.1	Ostrost	182
4.3.4.3.2	Kontrast	184
4.3.4.3.3	Reliéf intenzity	185
4.3.5	Registrace rentgenového obrazu	185
4.3.5.1	Fotografická registrace rentgenového obrazu (rentgenografie)	186
4.3.5.1.1	Radiografický film	186
4.3.5.1.2	Charakteristiky radiografických filmů	187
4.3.5.1.3	Negativní proces	192
4.3.5.1.4	Zesilovací fólie	193
4.3.5.1.5	Filtrace záření	196
4.3.5.1.6	Technika rentgenografie	197
4.3.5.1.7	Přístroje a zařízení pro rentgenografii	205
4.3.5.2	Štitová rentgenologie (rentgenoskopie, prosvěcování, skiaskopie)	213
4.3.5.2.1	Rentgenové štíty	213
4.3.5.2.2	Hodnocení štitového obrazu	214
4.3.5.2.3	Zařízení a přístroje pro rentgenoskopii	215
4.3.5.3	Ionizační metoda	217
4.3.5.4	Zvláštní radiografické metody	217
4.4	Urychlovače částic	225
4.4.1	Betatron	225
4.4.1.1	Vznik betatronového záření	225
4.4.1.2	Konstrukce betatronu	227
4.4.1.3	Technika betatronografie	228
4.4.1.4	Přístroje v betatronografii	229
4.4.2	Lineární urychlovače	229
4.5	Gamagrafie	230
4.5.1	Zákony radioaktivních přeměn	231
4.5.2	Radioaktivní záření	233
4.5.3	Technické zářiče	234
4.5.4	Technika snímkování	235
4.5.5	Zařízení a přístroje pro gamagrafii	237
	Literatura	241

Dodatky

243

5.	Bezdotykové měření tloušťek	243
5.1	Měření tloušťek magnetoinduktivními metodami	243
5.2	Měření tloušťek ultrazvukem	245
5.3	Měření tloušťek radiologickými metodami.	245
5.4	Perspektivní metody nedestruktivní defektoskopie	247
5.4.1	Laserová holografie	247
5.4.2	Neutronová radiografie	248
5.4.3	Metoda akustické emise	249
5.4.4	Termoelektrické zkoušení kovů	250
	Literatura	250